

H.R. KEDWARD: *In Search of the Maquis. Rural Resistance in Southern France 1942-44*. Oxford, Clarendon Press, 1993. 340 s., £ 35.

Det stærke angelsaksiske engagement i udforskningen af fransk historie gælder også II verdenskrig, hvor professor Kedward fra Sussex står som en af eksperterne på modstandskampen i Sydfrankrig. I 1978 udsendte han *Resistance in France* om modstanden i den frie zone indtil besættelsen i 1942, og han fremlægger nu sit nye studie i *In Search of the Maquis* – hvor maquis står for modstandsbevægelsen på landet til og med befrielsen i august 1944.

Den franske modstand var i sin oprindelse et byfænomen. Bønderne indtog en privilegeret stilling i Pétains Nationale Revolution og kvitterede med loyal støtte. Men dette ændredes gradvist fra vinteren 1942/43. Flere faktorer spillede ind, men afgørende blev kravet om hundredetusinder af arbejdere til rustningsfabrikkerne i Tyskland. Laval forsøgte først at parere med den såkaldte *relève* i sept. 1942, der skulle løskøbe én krigsfange med tre specialarbejdere fra Frankrig. Men ordningen blev en fiasko, og førte i febr. 1943 til tvangsarbejdet, Service du Travail Obligatoire – forkortet STO, reelt en deportation. De mange fremragende lokalundersøgelser, som er fransk okkupationshistories kendetegn, har for længst dokumenteret at flugten fra STO ikke automatisk gjorde de såkaldte *réfractaires* til *maquisards* – i mange regioner lå rekrutteringen under 10%, og det er utvivlsomt at flertallet bare ønskede at ligge død. Men det ændrer ikke ved STO's betydning som afgørende faktor i undermineringen af Vichy's autoritet og i mobiliseringen af maquisen som militærformation – en proces hvor vinteren 1943/44 blev konstituerende, og som Kedward nøje følger via indberetninger fra præfekterne. Flugten fra STO – og den intensive jagt på de flygtende slog bro mellem by og land, og ændrede langsomt bøndernes holdninger fra afvisning af modstanden som terror og kommunisme, over en eskalerende fase af obstruktion og civil ulydighed, til sympati og siden konspirativt samarbejde med guerillaen. Det er således Kedwards påstand og overbevisende dokumentation at maquisens udvikling kun kan forstås i den intime samvirken med landbefolkningen – der under kulminationen i 1944 støttede med forsyninger og informationer, og med militær hjælp – og som ofte måtte undgælde derfor ved de vilde tyske repressalier. Kedward er således fortæller for et meget bredt modstandsbegreb, der allerede før invasionen og befrielsen opererer med hele områder som et illegaliseret alternativsamfund til Vichy. Han er også pluralist, med et skarpt blik for variationerne i maquis-landskabet. Han peger på den stærke støtte der kom fra de republikanske regioner der havde stemt på Folkefronten i 1936 – og hvor vi også finder lommer af gammel, antiautoritær kultur fra Camisard-oprørets dage. Han fremhæver også kommunisternes stærke stilling – den der fik De Gaulle og de allierede til at mistro maquisen og kun sende lette våben ind. Men han understreger også bredden i de politiske standpunkter, og tvivler iøvrigt på at den menige maquisard har følt sig som partisoldat. Kedward vender sig også imod den udbredte opfattelse af modstandskampen som en borgerkrig. De militære operationer blev helt overvejende rettet imod besættelsesmagten, og selv om kampen imod Militsen var kompromisløs udtømmer den ikke billedet af forholdet til Vichy. Heller ikke det store flertal af udlændinge i maquisen, spanske republikanere, østeuropæiske tvangsarbejdere, tyske desertører og jøder, passer ind i skemaet.

In Search of the Maquis er en græsrodsundersøgelse af modstandsbevægelsens

sociologi og mentalitet. Kedward behandler indgående de store maquis-opstande og bybesættelser som Glière, Mont Mouchet, Tulle og Vercors, og de forskellige konceptioner der drev dem frem – og som i de fleste tilfælde førte til tragedie. Men ellers beskæftiger han sig ikke meget med den militære side, eller overhovedet med den overordnede strategi. Vi får heller ikke meget at vide om de store modstandsorganisationers forhold til maquisen. Det der især interesserer Kedward er maquisen som *a culture of outlaw*, og som myte og legende – en analytisk tilgang hvor han bygger kraftigt på sit eget oral history-projekt fra Cevennerne. Her fremstår maquisarden både som bandit og patriot, som fredløs i den første tids kamp om mad og klæder og penge – hvor også bankrøveri kunne indgå – og samtidig som inkarnationen af den væbnede opstand på landet, ren og stærk og uplettet af kompromiserne i byerne. Kedward er ikke revisionist. I den løbende debat om modstandsbevægelsens militære betydning for befrielsen anlægger han en positiv vurdering. Men ellers fastholder han kampene som et mål i sig selv, i den store *levée en masse*-tradition fra 1792. Befrielsen realiserede drømmen om *la insurrection nationale*, der rensede ud, og gav magten tilbage til folket, i spidsen for den demokratiske modstandshær. Så meget desto større blev følelsen af forræderi da det officielle Frankrig under De Gaulle tog monopol på modstanden og marginaliserede maquisen som historisk erfaring. Vi kender mekanismerne fra Danmark. Kedwards inspirerende bog har bud til alle okkupa-tionsforskere. Vi venter med spænding på hans annoncerede tredje bind om modstandsbevægelsen i byerne.

Hans Kirchhoff

JANNE FLYGHED: Rättstat i kris. Spioneri och sabotage i Sverige under andra världskriget. Stockholm, Federativs, 1992, 566 s., ill.

Under Den anden Verdenskrig var Sverige et af hovedcentrene for agentvirksomhed fra både allieret og fra tysk side. Det er velkendt at den danske militære efterretningstjeneste til fordel for England opererede gennem Sverige i kraft af Ebbe Muncks placering i Stockholm. Der var personalemæssigt voldsomt opsvulmede ambassader fra de krigsførende stater, hvor en stor del af personalet var tilknyttet de respektive E-tjenester og sikkerhedsapparater. Meget af denne virksomhed var rettet mod de krigsførende modparter, men selvfølgelig blev der også udøvet spionage mod både svenske militære og økonomiske mål. Det gjaldt ikke mindst den svenske malmeksport og det svenske transportsystem. Endelig var der også tilfælde af udenlandsk organiseret sabotage mod svenske mål.

Den svenske stat måtte selvfølgelig beskytte egne interesser og sikre, at virksomheden ikke truede Sveriges muligheder for at holde sig udenfor krigen. Fra mange tidligere svenske undersøgelser, dels indenfor rammerne af det store historiske projekt SUAV fra 1970'erne (Sverige under andra världskriget) og fra bøger af især W.M. Carlgren, har vi et grundigt kendskab til elasticiteten i den svenske neutralitetspolitik. I krigens første år, hvor truslerne mod Sverige især udgik fra en mulig tysk invasion eller tysk pression i meget direkte former, blev den svenske politik udformet med skyldig hensyntagen til tyske interesser og tyske krav. Fra krigens vendepunkt ved årsskiftet 1942/43 var der klare ændrin-